

LECTII DE ISTORIE

Dr. Adrian-Silvan IONESCU

TRASEE ȘI MUZEE ALE NEATĂRNĂRII
1877-2007

În 2007 s-au împlinit 130 de ani de la Războiul Independenței. Evenimentul a trecut aproape neobservat pe plan național. Se pare că ne temem să mai serbăm momentele istorice importante! Cu modestele posibilități ale unui grup de entuziaști ai istoriei militare, așa cum este Asociația „6 Dorobanți”, am celebrat acest capital an 1877 prin câteva manifestări de „istorie vie”.

Cu ocazia Zilelor Muzeului Militar Național, pe 19-20 mai, am invitat un grup de 15 membri marcanți ai Societății Naționale „Tradiția” din Bulgaria, cu care avem deja de câțiva ani strânse și fructuoase relații de colaborare. Au venit îmbrăcați în uniforme voluntarilor bulgari de la 1877 și, alături de dorobanții noștri, au făcut marșuri, instrucție de front și trageri cu arma. Ca și în anii trecuți, la prânz s-a servit fasole cu cârnați, spre deliciul participanților uniformati, cât și al

vizitatorilor veniți în număr foarte mare, atrași de spectacol, dar și de tentanta iahnie gătită la cazan – sau poate tocmai (ori **numai!**) de aceasta. Alături de reînscenatorii „oțeliți în lupte” au participat și doi mici dorobanți, ce ni s-au alăturat din proprie inițiativă. Ei sunt schimbul nostru de mâine, speranța de a fi valorificat și continuat, poate chiar la alte proporții, umilul nostru aport la reconstituirea unor epoci apuse. Câteva muzeografe au adus culoarea locală a mediului urban înveșmântându-se în elegantele toalete ale doamnelor din anii 80 ai secolului al XIX-lea.

Pentru ca albumul fotografic al unității să fie ținut la zi cu imagini reprezentative din timpul programului, două absolvente ale secției Foto-Video a Universității Naționale de Arte au imortalizat pe peliculă evoluția trupelor adunate sub drapel. Spre a nu distona printr-o îmbrăcămintă modernă, incongruentă cu epoca pe care o reconstituim, ele au fost îmbrăcate tot în uniforme, ca atașați militari străini sau reporteri oficiali de front.

Conform ordinului dat, în prima zi trupa și ofițerii au îmbrăcat ținute de campanie iar a doua zi s-a luat marea ținută, cu epoletți, decorații și penaj la chipiu. În încheiere a avut loc o solemnitate de decorare.

În acea perioadă, la muzeu era deschisă expoziția *Regina Maria și Regimentul 4 Roșiori* – organizată de distinsse muzeografe Cornelia König și Viorica Neagu - ce a fost vizitată, cu interes, de toți participanții, chiar dacă nu avea legătură directă cu momentul aniversat.

Peste aproape o lună, pe 23 iunie 2007, la Ploiești a fost organizată o

Marele Duce
Nicolae (Hristo
Dragov)

Marele Duce Nicolae și aghiotanții săi, la Ploiești, în timpul intonării imnului național (sus)

Parada pe străzile Ploieștilor, ca la 1877 (jos)

manifestare și mai fastuoasă, în colaborare cu Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova care ne-a oferit întregul concurs. Oaspeții bulgari au fost și mai mulți - atingând numărul record de 45 - dată fiind importanța Ploieștilor pentru începuturile armatei lor naționale: în 1877 aici au luate ființă trupele de voluntari, echipate și instruite de ofițeri ruși.

În acea toridă după-amiază de vară am ajuns la sediul muzeului. Bulgarii deja ne așteptau, nerăbdători să înceapă acțiunea. Ne-au fost desemnate spațiile unde ne puteam schimba. Armele, aduse cu mașina din Capitală, au fost distribuite tuturor participanților. Având încă de dat câteva dispoziții și de verificat anumite detalii ale programului întârziaseam a mă echipa. Când am ieșit cu hainele mele civile în curtea muzeului m-am simțit stingherit în fața invitaților ce aveau o alură marțială. Am alergat în sala ce ne fusese rezervată nouă, românilor, și mi-am pus uniforma de mare ținută. După care am coborât. Pe treptele muzeului, pe un scaun, era așezat Hristo Dragozov care, cu trăsăturile sale nobile și statura impozantă, intrupa perfect pe Marele Duce Nicolae, comandantul suprem al trupelor imperiale

rușești de pe teatrul de operațiuni. Strâns în surtucul verde și cu șapca albă lăsată pe-o sprânceană, privea „de sus” adunarea trupelor în formație. Avea drept aghiotant un alt general rus și pe Stancio Djumaliev, noul președinte al Societății „Tradiția”, ce purta uniformă de căpitan al voluntarilor bulgari. Un vajnic *pod esaul* din trupele

Ploiești -
solemnitatea
decorării

Cazacilor de Cuban din Garda Imperială se afla în preajma comandantului său, gata să-l apere la nevoie.

Fanfara a dat semnalul „atențiune”. În poziția mea de colonel al Regimentului 6 Dorobanți, am primit raportul locotenentului, apoi am salutat trupele și, așezat în fața lor, am citit un prim ordin de zi prin care gentila și dedicată doamnă Lia Maria Dulgheru, director general al instituției gazdă – un adevărat „general feldmareșal” în felul ei – era distinsă cu Medalia „Tradiție Militară”. Am prins, cu oarecare tremur al mâinii, decorația în pieptul bravei directrițe ploieștence, convinsă „republicană” și apărătoare a tradițiilor locului. Aceeași distincție a fost conferită directorului adjunct al Muzeului Militar din Sofia, locotenent colonel Blagoy Milenov, care onorase evenimentul cu prezența sa.

Apoi, trupele s-au încolonat și, în sunetul tobei, au început un marș spre clădirea din Str. Iași nr. 5, în care se aflase, la 1877, statul-major al Legiunii Bulgare. Acolo s-a dat onorul și a fost ținut un moment de reculegere. Pentru armata bulgară aceasta era *sancta sanctorum* din vremea fondării ei. Am sesizat cum la toți oaspeții le luceau ochii de satisfacție că li

se oferise ocazia să ajungă aici pentru a-și împlini visul de a vizita acest loc cu rezonanțe afective în sufletele lor. Formația a fost refăcută și marșul a fost reluat spre Bulevardul Independenței. Coloana era deschisă de dorobanți, cu steagul și comandanții în frunte, urmați de doi toboșari – care, din cand în când, se luau la întrecere ori dialogau în ritm -, de bulgari cu drapelul lor și de un detașament de infanterie de linie. La capul bulevardului aștepta o trăsură în care a urcat marele Duce Nicolae, aghiotantul său și colonelul român. Vizitiul purta livrea și bicornul corpului ce deservea echipajele regale. Pe capră s-a instalat și cerchezul din gardă, cu căciula sa albă. Trăsura era escortată de doi jandarmi călări. Din acest punct, coloana a fost condusă până la Monumentul Vânătorilor din fața Gării de Sud de fanfară, care a interpretat marșuri din timpul Războiului de Independență. Cortegiul era urmat, pe trotuare, de localnicii entuziaști care aplaudau și ovaționau trupele.

Când s-a ajuns la impozantul monument, operă a sculptorului Giorgio Vasilescu, trupele au fost dispuse pe două rânduri. Marele Duce a coborât din trăsură și a fost întâmpinat de o frumusețe a urbei,

doamna Magda Ionescu, profesoară care, îmbrăcată într-un splendid costume popular, la fel ca și cele câteva eleve care o însoțeau, i-a oferit pâine cu sare și o bardacă de țuică nobilului oaspe. Acesta s-a descoperit și-a făcut o mare cruce pravolsavnică și a gustat din cele ce i se prezentau pe tipsie. Apoi, însoțit de comandantul Regimentului 6 Dorobanți, a trecut în revistă și a salutat trupele. Au fost intonate imnurile naționale. După care s-a desfășurat ceremonia în care Marele Duce a înmănat Steagul de la Samara voluntarilor bulgari – moment cu adânci semnificații în istoria țării vecine. A urmat festivitatea decorării în care noi l-am distins pe Hristo Dragozov/Marele Duce, cu „Tradiție Militară” de argint iar el ne-a conferit, locotenentului Horia Vladimir Șerbănescu și mie, crucea „Sf. Gheorghe” clasa a IV-a și, respectiv, a III-a, acordându-ne, totodată și grade onorifice în Regimentul 18 de Infanterie Rusă Vologda. Apoi, căpitanul Djumaliev a înmănat tuturor participanților români „Medalia comemorativă Ploiești 1877-2007”, bătută de Societatea „Tradiția” special pentru acest eveniment. În timpul solemnității, Marele Duce a fost placut impresionat de ținuta milităroasă a doi dintre soldații noștri – dorobanțul Emil

Boboescu și foarte tânărului artilerist Vlad Rădulescu – pe care i-a onorat cu felicitări personle și cu strângerea augustei sale mâini. În continuare, au fost depuse coroane de flori din partea Primăriei Ploiești, a muzeului județean și a celor două organizații de reconstituire istorică iar detașamentele de soldați au tras câte o salvă de onoare. Tot atunci a fost slobozit de artileriști și tunul Armstrong, din bronz, ce era așezat pe ultima treaptă a soclului monumentului. Detunătura a făcut să tresalte inima de emoție în pieptul spectatorilor.

A fost ordonat pe loc repus și publicul s-a bulucit în jurul militarilor să facă fotografii. Am profitat de ocazie pentru a da o fugă la muzeu și a-mi schimba uniforma cu una de general rus, pentru a cinsti cum se cuvine rangul de comandant onorific ce-mi fusese abia acordat. Când am revenit la monument, deja se întunecase. Trupele s-au încolonat și au reluat marșul înapoi, pe bulevard, cu făclii aprinse în mâini. Trăsura ducală urma coloana. Acesta era, însă, un inconvenient pentru că distinsele persoane purtate în landou era abundent afumate. Totuși, retragerea cu torțe a încheiat în chip feeric seara și a lăsat amintiri minunate întregii asistențe. O

Ploiești -
retragerea cu
torțe

Muzeul din
Bialla

asemenea călătorie în timp, pe aripile memoriei, dar și cu ajutorul celor capabili să o reînsceze, face istoria palpabilă și comprehensibilă tuturor.

La sfârșitul primei decade a lunii decembrie, un grup reprezentativ de membri ai Asociației 6 Dorobanți am trecut Dunărea pe Podul Prieteniei de la Giurgiu-Ruse și, la invitația Societății Naționale „Tradiția”, am luat drumul

Plevnei, spre a participa la reconstituirea predării acestei temute fortărețe.

În cale ne-am oprit să vizităm muzeul din Bialla, localitate ce a constituit una dintre etapele avansării trupelor imperiale ruse spre redutabila forăreață otomană. Muzeul nu este prea mare dar deține piese importante de armament, tehnică de luptă și uniformă din acele vremuri. Gardul împrejmuitoare este format din lănci și

Muzeul din
Bialla -
mitraliere
Gatling

Muzeul din
Bialla -
pontoane și
mine marine

baionete iar poarta are drept stâlpi două țevi de tun. În curte se află o pergolă susținută de un stâlp central format din proiectile de artilerie de diverse calibre; sub ea erau adăpostite patru mitraliere Gatling. Antetrenurile acestor arme „moderne” la acea dată se aflau sub un mare șopron, alături de căruțele pe care erau încărcate, pentru transport, pontoanele folosite de geniști la construcția podului de peste fluviu și de minele ascunse sub nivelul apei pentru a opri deplasarea monitoarelor turcești. În muzeu erau expuse, în mai multe vitrine, uniforme trupelor rusești, atât de uscat, cât și navale, precum și armamentul ușor de infanterie, cavalerie și marină. Puteau fi apoi văzute modele ale minelor cu școdru folosite, cu atâta succes, la scufundarea monitorului „Hifzi Rahman” pe Brațul Măcin al Dunării de locotenenții Fiodor Dubasov și Aleksandr Șestakov, imbarcați pe șalupele „Țesarevici” și „Xenia”, și ajutați de maiorul Ioan Murgescu din flotila română ce a participat la periculoasa acțiune ca simplu voluntar. Fotografiile celor doi locotenenți erau panotate în apropierea acestor obiecte de mare valoare. Gravuri de epocă – multe

publicate în revistele ilustrate – precum și interpretări ulterioare ale unor plasticieni contemporani evenimentelor completau expunerea.

Ne-am reluat drumul și am ajuns la Plevna, oraș modern ce nu prea mai păstrează aspectul oriental de altădată: blocurile și construcțiile ce poartă marca socialismului se văd peste tot. Doar în piața centrală se ridică, impunător, mauzeul ridicat la început de secol XX, în memoria eroilor căzuți. Are aspectul unei biserici ortodoxe cu plan de cruce greacă a cărei fațadă oferă un joc plăcut de asize de piatră și cărămidă. Catapetasma sculptată și aurită are icoane pictate în stilul edulcorat al Artei 1900 ce contaminase decorul eclesiasc la cumpăna dintre veacuri. În subsol este osurul unde-și dorm somnul bravi militari ce s-au jertfit pentru libertate, aici sau în alte bătălii. Pe mari plăci de marmură sunt dăltuite numele fiecăruia dintre cei căzuți, inclusiv mulți dintre ofițerii români, precum Nicolae Valter Mărăcineanu, Gheorghe Șonțu, Constantin Ene, Pavel Bordeanu, Gheorghe Botescu și mulți alții. Într-un colț, pe peretele cu parament din marmură roșie, era sprijinită o mare

coroană din frunze de laur și de stejar executate din metal și aranjate în jurul unei plăci din același material pe care erau pictate faldurile tricolorului nostru, cu inscripția : *Eroilor Români morți la 1877-78/ pentru Patrie și Causa Creștină/ din partea Camarazilor de Luptă/ 30 August 1904*. Inima ne-a fost sensibilizată de acest omagiu adus curajului și bărbăției înaintașilor. Monumentul este înconjurat cu un gard scund din piatră și fier forjat care, din loc în loc, are incastrate proiectile de artilerie iar pe stâlpi are plasate obuziere grele.

După ce am fost cazați la un hotel al forțelor aeriene așezat într-o zonă foarte pitorească din apropierea orașului, ne-am echipat și am plecat la Grivița. Era o după-amiază cu soare blând ce aurea cupola mausoleului românesc ridicat în acel loc.

O coroană de flori a fost depusă la monumentul eroilor și dorobanții actuali au dat onorul celor de altădată care dormeau acolo. Căciulile de miel se profilau din nou pe geana de lumină ce înroșea orizontul, spre apus. Așa s-a încheiat prima zi petrecută în această zonă încărcată de istorie.

A doua zi, tot uniformați și cu decorațiile prinse pe pieptul mantalei, am mers să vizităm Panorama bătăliei de la Plevna, lucrare de mare anvergură pictată de plasticieni bulgari și ruși la împlinirea centenarului conflictului. Apoi, mergând în oraș, am vizitat Muzeul Țarul eliberator Alexandru II. Acesta, ca și cel din Bialla, este amenajat într-o clădire contemporană evenimentelor, cu un singur cat și acoperiș de olane, amplasată în mijlocul unui parc cu multă verdeță și cu monumente din loc în loc. Pe lângă bustul țarului și a majorității generalilor ruși importanți, se aflau acolo portretele căpitanului Nicolae Valter Mărăcineanu și al colonelului, mai târziu general, Mihail Cerkez – cel căruia i s-a predat Osman Pașa. Cele două sculpturi de bronz erau modelate de Ion Vlad și, respectiv, Constantin Bălăcescu. Parcul era înconjurat de un gard făcut tot din lănci, baionete, săbii și topoare de sapeuri, având drept stâlpi țevi de tunuri.

Puținii pietoni aflați pe stradă în acea dimineață de duminică ne priveau cu interes și simpatie. Eram primii dorobanți și artileriști români care, după 130 de ani, pășeau pe străzile Plevnei. Unii pietoni, mai timizi, ne fotografiau de la distanță,

Panorama
bătăliei de la
Plevna - atacul
condus de
generalul
Mihail
Skobelev
(detaliu)

Panorama
trecerii peste
Vid a trupelor
lui Osman
Pasa, 10
decembrie
1877 (detaliu)

cu telefoanele celulare. Câțiva și-au luat inima în dinți și s-au apropiat să ne dea mâna și să ne întrebe, evident în bulgară, cine suntem, de unde venim și ce uniforme purtăm. Unul dintre camarazii bulgari, Peter Petrov din Ruse, bun vorbitor al

limbii române, ne-a slujit de tălmăci. Localnicii aveau cunoștință de ceremonia de a doua zi și, aflând că vom fi și noi prezenți, își arătau zgomotos satisfacția că aceasta a luat așa o anvergură încât au fost invitați chiar și români: ne băteau,

Muzeul Țarul
eliberator
Alexandru II

Mauzoleul
Eroilor de la
Plevna

bărbătește, pe spate, ne îmbrățișau și ne cereau să se fotografieze cu noi. Apoi plecau, foarte mândri și volubili, privind imaginea de pe ecranul aparatului digital, promițând că mâine vor lua, cu siguranță, parte la eveniment.

Ne-am întors la „cvarțir”. Între timp începuse să sosească grosul trupelor rusești și turcești compuse, însă, exclusiv din bulgari, toți membrii ai „Tradiției”. Unii erau deja în uniforme, alții doar cu piese dispartate, o manta pe umeri, un fes sau o căciulă pe cap ori doar o sabie încinsă peste palton. Își descărcau echipamentul din mașini și, cu cizmele într-o mână și, în cealaltă, cu geanta de voiaj din care se șteaca teaca sabiei sau a baionetei, se caza fiecare în camera ce-i fusese repartizată. Dând cu ochii de noi, își lăsa jos calabalăcul, și se grăbeau să ne salute, cu efluvii de sinceră prietenie. Au urmat două ore de program liber iar la orele 19 a avut loc banchetul camaraderesc. Au fost rostite alocuțiuni de salut și s-au ridicat toasturi de către președinții celor două organizații, Stancio Djumaliev și subsemnatul. Pentru a onora gazdele, îmbrăcasem din nou uniforma rusească de comandant onorific al Regimentului Vologda. Eram, însă, unul dintre puținii meseni uniformați – exceptând pe ceilalți participanți români ce primiseră ordin ca, pe parcursul

Campaniei Plevnei, să umble exclusiv în uniformă, ca adevărații ostași.

Spre final, grupurile de români și de bulgari se înfrățiseră, s-au prins într-o horă vioaie iar dorobanții noștri au făcut față, cu brio, ritmurilor alerte ale jocului balcanic – potențate, poate, și de ardeii iuți serviți la masă!

Dar, în vreme ce tinerii se distrau, comandanții lucrau: Stefan Stefanov, ofițer în viața zilnică dar și căpitan al trupelor de de la 1877, ne-a expus planul bătăliei de a doua zi. Hristo Dragozov – Marele Duce Nicolae de astă vară ce acum avea să-l întrupeze pe Osman Pașa - era foarte mândru de uniforma sa turcească pe care și-o purta cu firească eleganță. Ne-am făcut multe fotografii împreună. Ca orice musulman adevărat, fuma mult. L-am tratat cu un trabuc, ce i-a produs un adevărat extaz. Apoi, m-a rugat să repet cu el dialogul în franceză ce urma să-l avem, pe front, în momentul predării sale.

Când lumea s-a mai încălzit, gazdele au ieșit pe terasa localului și au început să-și sloboadă, în vânt, armele cu pulbere neagră: aceasta este una dintre formele cele mai elocvente de a-și arăta bucuria. În detunăturile salvelor și învăluit de fumul înecăcios, de pucioasă, m-am retras în camera mea pentru a scrie ordinul de zi ce trebuia citit după încheierea ostilităților.

În sfârșit, a venit și ziua cea mare, luni 10 decembrie. La orele 7 toți erau în picioare, spălați, bărbierii proaspăt, echipați și nerăbdători să înceapă programul. S-a luat un mic dejun frugal apoi ne-am urcat în mașini și am mers în piața orașului, unde avea să se desfășoare reconstituirea luptei. Se ridicase o tribună destinată oficialităților pe care, niște soldați (adevărați, nu ca noi) întindeau niște covoare. S-au distribuit armele și muniția de manevră. Soldații „de duminică” au primit, cu bucurie, puștile și au început să le cerceteze, să le încarce, să vadă cum percutază, să se deprindă cu ele. Apoi ne-a fost repartizat sectorul, în flancul stâng.

Rușii și turcii și-au ocupat pozițiile în spatele redutelor sugerate de câteva cutii de carton pentru portocale sau banane, acoperite cu prelate sau pânze de cort, ce nu se ridicau la mai mult de 40 cm de la pavajul pieței. Nici distanța dintre redute nu era mai mare de 50 m ceea ce conferea o notă ridicolă acestor fortificații convenționale, destinate unui „joc de-a războiul”. Comandanții au început să-și instruiască trupele. Locotenentul Horia Vladimir Șerbănescu își muștruluia cum se cuvine dorobanții și artileristii din subordine. După care s-a făcut o repetiție generală a luptei și s-au tras primele focuri, pentru a fi încercate armele model Berdan 2. În iureșul asaltului, unuia dintre dorobanți i-au căzut gloanțele din cartușieră și atunci, avântul general s-a frânt pentru că toți camarazii... s-au oprit să le culegă.

În timpul acesta eu completam și semnam diplomele ce aveau să fie distribuite participanților. Nici Osman Pașa alias Hirsto Dragozov nu trebuia să se ocupe cu instrucția ce o lăsase în grija tinerilor ofițerilor inferiori. S-a apropiat de mine cu o hârtie în mână și m-a rugat să-i scriu în fonetică fraza franțuzească pe care trebuia să o rostească și cu care nu se putea obișnui de fel. Apoi, silabisind, și-a scris totul în caractere cirilice și s-a îndepărtat, repetând într-una „*Je me rend... je me rend avec tout mon armée...*” Pentru că i se părea un efort prea mare, s-a dus să-l caute pe prezentatorul oficial al evenimentului și s-a întors cu el punându-l

Osman Pașa
(Hirsto
Dragozov)

la curent cu dialogul nostru. Acesta, om de radio cu ureche fină, deprinsă a surprinde inflexiunile cuvintelor, a receptat imediat pronunția și și-a notat-o corect, iar după două repetiții a rostit-o perfect franțuzește chiar dacă nici el nu cunoștea această limbă.

Era destul de frig, iar mantaua cam subțire. (Este știut că, în acele vremuri, furnizorii armatei se îmbogățeau de pe urma livrării de materiale prosate, nerezistente sau depășite moral – poate că și mantalele noastre, insuficient de călduroase, proveneau dintr-o asemenea speculă de război...) Așa că, un ceai cald, cu rom, servit de organizatori pe la orele 10,30 a fost binevenit.

La 11 a început ceremonia. Fanfara a intonat imnul național, câteva companii din armata bulgară au defilat în ordine perfectă, apoi a fost ținută o slujbă de pomenire pentru eroii căzuți și au fost depuse coroane de flori. S-au rostit și câteva scurte cuvântări după care, oficialitățile s-au apropiat de „câmpul de luptă” fără însă a lua loc pe tribună. Acesta a fost un gest frumos căci se aflau la nivelul de călcare, alături de noi,

Trupe rusești
pregătindu-se
de atac

combatanții. Trupele beligerante ce stătuseră până atunci în repaus s-au încolonat și și-au ocupat pozițiile față în față. Toba bătea în urma noastră și soldații țineau cadența. Locotenentul Șerbănescu a așezat trupa în front și a venit să-mi dea raportul. Era destul de zgomot: o fanfară

continua să interpreteze marșuri iar spicherul încerca, de la microfon, să o acopere cu glasul său puternic pentru a face prezentarea faptelor ce urmau a se derula în fața spectatorilor. Am primit raportul și, cu mâna la cozorocul chipiului, mi-am salutat subordonații strigând din toate puterile „Bună ziua, soldați!” iar ei au răspuns și mai tare „Să trăiți!”, încât toată asistența a tresărit și a întors capetele spre noi.

S-a dat semnalul și ostilitățile au început cu mai multe salve de tun, trase din cele două mici piese de artilerie de munte pe care le posedau atât „turcii” cât și „rușii” (toți, însă, buni bulgari!). Detunăturile au făcut să răsunе marea piață, să zăngănească geamurile blocurilor din jur și să sperie stolurile de porumbei adăpostite pe sub cornișe. A fost deschis focul și cu armele ușoare. Primul două atacuri rusești a fost respins. Turcii au contraatacat. Atunci au intrat în luptă dorobanții români care, comandați de locotenentul lor, au înaintat până la parapetul (de carton) al redutei. Au trebuit, totuși, să se retragă și ei, nefiind susținuți de ruși. A urmat un nou asalt rusesc, mult mai înverșunat, dar primit cu un foc viu de

Dorobanțul

turci. Osman Paşa îşi îndemna, cu bărbătie, oamenii la luptă strigând: „İlderim!” Câteva salve de artilerie au pregătit asaltul final.

Pentru a ne încuraja trupa, locotenentul Şerbănescu a luat drapelul iar eu, aflat în extrema dreaptă, cu sabia într-o mână şi revolverul în cealaltă, am răcnit : „Spre redută, năvăliţi! Uraaaaa!” şi am pornit, în „pas gimnastic” (aşa cum se numea pe atunci pasul alergător), în fruntea lor. Am sărit în redută, peste parapet, şi am angajat un duel cu un ofiţer turc – care se cam ferea de loviturile mele de sabie. Locotenentul nostru a fost rănit şi ne-am retras din nou, în perfectă ordine, cu schimburi de focuri cu duşmanul. Turcii au ieşit din poziţiile lor şi au încercat să străpungă liniile ruso-române care opuneau o dărză rezistenţă. Osman Paşa a fost rănit la picior – Hristo Dragozov a simulat perfect durerea, a fost sprijinit de un aghiotant şi bandajat la genunchiul stâng de un „hekim” (doctor). Un parlamentar cu o năframă înfiptă în vârful sabiei a venit la noi şi a cerut să-l conducă pe ofiţerului comandant la *muşirul* Osman. Cu o gardă asigurată de artilerişti m-am dus la marele învins ce, aşezat pe un scaun, era palid şi părea suferind. L-am salutat cu tot respectul şi mi-a răspuns, curtenitor, cu temenele. Trebuia să pronunţe fraza pe care încercase să o înveţe pe de rost. Dar...tăcea! Atunci s-a auzit, în difuzoare,

Stegarul

glasul spicherului pronunţând-o : „*Je me rend avec tout mon armée dans les mains du jeune et brave armée Roumain.*” În acel moment, Osman Paşa, cu un gest dramatic, îşi scoate pe jumătate sabia din teacă şi face gestul de a mi-o oferi. O refuz, discret, şi-i spun : „*C'est une grand*

Predarea lui Osman Paşa în faţa colonelului român

honneur pour l'armée Roumain et pour moi de recevoir votre rendition. Mais... Excellence! votre courage vous recommande pour garder votre épée." Îl salut și mă întorc la ai mei. Între timp, alt parlamentar fusese trimis la ruși care, venind la Osman Pașa, au primit sabia. Ridicând-o deasupra capului, generalul locotenent Stancio Djumaliev a arătat-o trupelor și mulțimii, care au izbucnit în urale. Soldații își aruncau chipiele în sus și ovaționau.

Apoi totul s-a terminat, publicul a plecat acasă iar combatanții de mai înainte s-au strâns în careu, românii în mijloc, rușii în dreapta, turcii în stânga. Tuturor le-au fost distribuite, de gazde, baretele „Plevna” pentru a fi prinse pe panglica „Medaliei comemorative Ploiești 1877-2007”, emisă și conferită în vară. După aceea, cu glas de stentor spre a fi auzit de toate trupele adunate în marea piață, eu am dat citire ordinul de zi compus astă noapte și am înmănat fiecăruia dintre membrii Societății „Tradiția” câte o diplomă din partea Societății „6 Dorobanți”, ca semn al bunei noastre colaborări.

Peste piața centrală a Plevnei s-a așternut liniștea. Porumbeii ciuguleau, din nou, liniștiți printre dalele pavajului. Era un semn că războiul se sfârșise și se instaurase, iar, pacea. Chiar dacă fusese doar o „joacă de-a războiul”.

Am urcat în automobile și am pornit spre casă. În timpul drumului, pentru a-i liniști pe cei dragi ce ne așteptau impacientați, am trimis un mesaj de salut și asigurare asupra victoriei și bunei noastre stări sufletești, apelând la textul telegramei lui I.L.Caragiale și Frédéric Damé : „*Metoh pris. Vodka, tzuika dedan!*”

La Plevna! Parcă era acum! Ce repede au trecut 130 de ani și cât suntem, totuși, de aproape de acele evenimente de tensiune, durere, glorie și sublim al victoriei! Am re trăit toate aceste sentimente în timpul bătăliei ce a fost reînscenată în acele locuri și după ce am vizitate muzeele încărcate de vestigiile acelei epoci.

Muzeul Memorial PASSCHENDAELE 1917

În micul oraș belgian Zonnebeke, aflat în zona unde s-au dat mari bătălii în Primul Război Mondial, se află un muzeu dedicat unei confruntări sângeroase: **Muzeul Memorial Passchendaele 1917**. Cunoscută sub numele de *Cea de-a treia bătălie de la Ypres*, sau *Passchendaele*, aceasta a fost declanșată pe 7 iunie 1917 prin detonarea de către britanici și francezi a 19 mine de mare putere sub liniile germane care au produs ravagii în trupele kaiserului. Ofensiva a durat cinci luni, până la 6 noiembrie, când localitatea Passchendaele, aflată până atunci în mâinile germanilor, a fost cucerită de aliați. Terenul desfundat de obuze s-a transformat, din cauza ploilor abundente, într-o întinsă și periculoasă mlaștină unde s-au împotmolit multe tunuri, vehicule grele și destui combatanți și-au găsit sfârșitul, înecați în noroi. Passchendaele a devenit sinonim cu mizeria militarilor

îmbrăcați în uniforme constant umede ce își duceau viața între mormanele de glod gros și gras, în care se afundau cu fiecare pas făcut prin labirintul tranșelor.

Muzeul Memorial Passchendaele 1917 este amenajat într-o casă arătoasă, cu parter și etaj – numită puțin cam pretențios „castel” – din mijlocul unui parc foarte îngrijit, pe malul unui heleșteu. Incinta este înconjurată cu un gard de cărămidă roșie. Accesul se face pe o poartă în arcadă deasupra căreia flutură, sărbătorește, drapelele țărilor aliate. Această intrare e străjuită de două cazemate individuale, din beton armat.

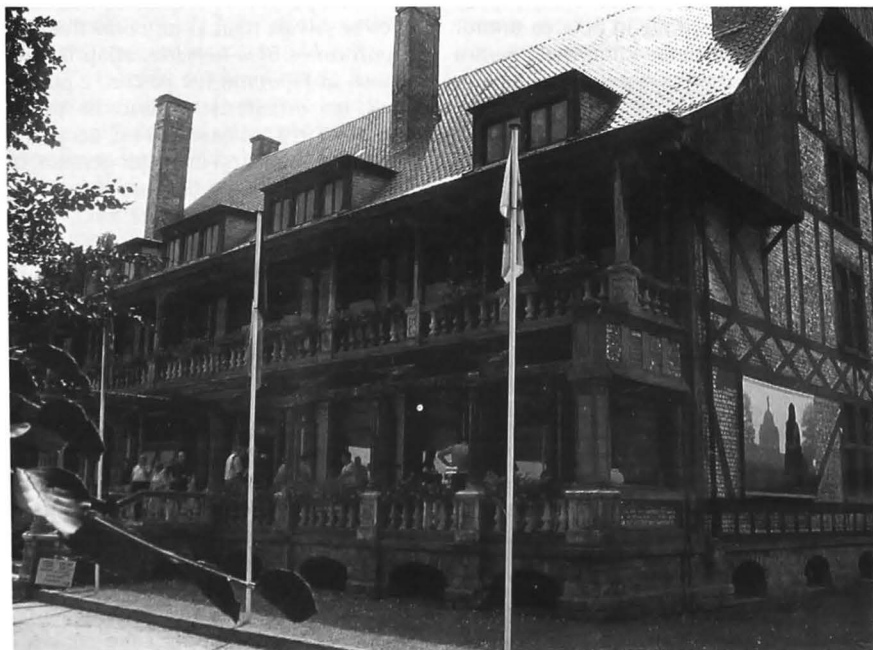
În holul de intrare, înainte de a ajunge la sălile cu obiecte ce datează din vremea campaniei, se afla o zonă documentară ce pregătea vizitatorii pentru ceea ce urmau să vadă. Într-o machetă de dimensiuni mari, plasată în mijlocul aceluia spațiu, era prezentat terenul pe care s-au

Intrarea în
incinta
Muzeului
Memorial
Passchendaele
1917

dat luptele și amplasamentul trupelor oponente. În ultimii ani s-au făcut săpături în acele locuri și, arheologii dedicați istoriei moderne, au descoperit o mulțime

de piese interesante, care au dau informații valoroase asupra structurii etnice a combatanților, a surselor de aprovizionare cu produse de folosință comună și

Muzeul
Memorial
Passchendaele
1917

Imagini din
Muzeul
Memorial
Passchendaele
1917 (soldați
francezi,
britanici și
germani)

înelungată (veselă de tablă, porțelanuri fine pentru ofițeri, resturi de curelărie și alte obiecte din piele, lemn și os, unele cioplite chiar de militari în orele libere). Mari fotografii cu imagini din timpul excavărilor arătau anvergura acordată acestor cercetări de teren.

În mai multe vitrine erau expuse arme individuale aflate în dotarea tuturor forțelor beligerante, muniție pentru

acestea, proiectile de artilerie, obuze și grenade. Documentația era augmentată de o bogată iconografie de epocă (fotografii, articole de ziar, ilustrații și afișe). Pe câte un monitor erau proiectate imagini filmate în acele vremuri. În alte vitrine puteau fi văzute, expuse pe manechine expresive, uniforme purtate de combatanți: un zuav cu fes și șalvari roșii și un *poilu* francez, cu uniformă sa *bleu horizon*, aflați într-un adăpost, în fața unui foc pe care e pusă o tigare; un infanterist prusac în ținută purtată în 1914, cu cască cu țui, acoperită cu o husă de pânză, și un ofițer german, în manta și cu șapcă pe cap; un mustăcios locotenent britanic, în ținută kaki, și un pușcaș scoțian, cu *kilt*-ul acoperit cu o pânză, tot kaki. Fiecare avea desfăcută, la picioare, ranița cu efectele personale, astfel că un neinițiat puteau să vadă inventarul complet al unui militar în campanie.

La subsol era amenajat un adăpost prin care vizitatorul, parcurgându-l, auzea, la fel ca la vreme de război, bubuiturile artileriei, tăcâniul mitralierelor, chiotele și îndemnul celor ce porneau la atac, ropotul ploii și susurul apei ce curgea din tavan, foșnetul furișării câte unui șobolan dolofan, pașii grei ai combatanților ce reveneau din patrulare. Regia luministică și sonoră erau perfecte iar când părăseai

acest „tunel al timpului” erai stăpânit de impresia că ai trăit aievea acele senzații tari produse de viața în campanie.

Această părere putea fi transformată în convingere dacă se întâmpla să vizitezi acel mic dar interesant muzeu la mijlocul lunii iulie când, pentru a comemora cei 90 de ani de la declanșarea crâncenei lupte, pe 14 și 15 ale acelei luni, a fost organizată o reînscenare a ei. Pentru acel eveniment s-au adunat din multe puncte ale Europei și chiar din Statele Unite ale Americii mulți pasionați de asemenea întâlniri riguros documentate și regizate. Asociația „6 Dorobanți” a fost reprezentată de președinte, vicepreședinte și doi membri ce au purtat, cu mândrie, culorile patriei pe pământ belgian, chiar dacă inițial, la acea încheștare nu au participat trupe românești. Dar la asemenea manifestări de „istorie vie” sunt bineveniți toți cei dornici să se alăture pentru evocarea unor timpuri apuse și să îmbrace uniforme de epocă.

După o călătorie obositoare cu automobilul, am ajuns, într-o după-amiază caldă și însorită, în pașnicul orașel Zonnebeke. Pe străzi nu era țipenie de om. Nu știam cum să ajungem la locul de întâlnire. În sfârșit, vedem un tânăr și-l întrebăm unde este Muzeul Memorial Passchendaele 1917 iar el ne arată, nu departe, un gard de cărămidă roșie cu o poartă în arcadă deasupra căreia fluturau, sărbătorește, drapelele țărilor aliate și care era străjuită de două cazemate individuale. Parcăm automobilul și intrăm, timizi, în curte. Acolo, să nu ne vină a crede: pe o pajiște verde se întindeau șiruri de corturi albe, conice, mari (tipul american *Sibley tents*) iar în jurul lor se desfășura o intensă activitate cazană. Acolo era locul căutat și dorit!

Întâlnim pe principalul organizator, Kristof Blieck care, plin de bucurie, strânge mâna românilor ce au făcut așa cale lungă pentru a li se alătura. Suntem duși sub un cort deschis, ce purta o mare cruce roșie ca un punct de prim ajutor de acum 90 de ani. Acolo, două doamne corporolente, îmbrăcate în șorturi albe de infirmiere, ne înscru și ne înmânează o legitimație de liberă intrare în incinta muzeului și o broșură pe care ne atrag atenția să nu o pierdem căci, pe ultima

copertă erau tipărite cartelele de masă ce trebuiau prezentate ori de câte ori se dădea de mâncare. Suntem întrebați dacă avem corturi și pățuri iar, la răspunsul nostru negativ, ni se repartizează unul dintre marile corturi de 6 persoane și, cu o caldă solitudine, ne sunt date mai multe pățuri și două baloturi de fân, spre a le întinde pe iarbă și a ne așterne culcușul cel moale de oștean. Datoram acest generos gest lui Kees Sluyter, nou-alesul secretar al S.R.D. (organizația locală de reconstituiri militare) care, ca un nou Sfânt Martin, și-a împărțit păturile cu noi. Sergentul sanitar Vladimir Demetrescu, priceput montainiard, amenajează interiorul și repartizează judicios bagajele în cort. Trântiți pe paie studiem regulile de participare ce erau date în broșura primită: nu este permis consumul alcoolului între orele 8 și 18; cei ce vor fi găsiți în stare de ebrietate vor fi dezarmați și li se va interzice să poarte uniformă (câteva persoane ce au abuzat de băutură la anterioara ediție nu au mai fost admise anul acesta); este interzisă tulburarea liniștii în tabără, prin râsete, cântece sau conversații cu glas tare începând de la miezul nopții; nu e permisă folosirea fără aprobare a muniției de manevră; armamentul nesupravegheat este confiscat și depozitat în muzeu până la sfârșitul

Punct de prim ajutor

Înălțarea
steagului -
„Union Jack” -
în tabara
britanică

manifestării; vizitatorilor nu le este permis să intre în tranșee; toți participanții trebuie să aibă propriile tacâmuri de epocă nefiind admise cele moderne, de plastic; nu sunt acceptate obiecte moderne în tabără și se recomanda ascunderea ceasurilor electronice, a telefoanelor celulare și a aparatelor de fotografiat digitale.

După ce ne-am însușit aceste reguli am decis să ieșim în oraș spre a căuta ceva de mâncare. Erau deja orele 21,30 și noi nu mâncasem nimic de dimineață. Exact peste drum de muzeu era un restaurant. Când am intrat în local ne-am trezit în plină epocă a Războiului cel Mare: sala era ocupată exclusiv de militari în

Soldați ruși în
ore de repaus

uniformele acelor vremi, britanici, francezi și nemți laolaltă, înfrățiți la o halbă de bere ori un șnaps. Noi nu ne îmbrăcasem uniformele, eram încă civili. Și ne-am cam rușinat că nu ne puteam arăta cum se cuvine ținuta și rangul.

Ne-am întors în tabără după ce ne-am potolit foamea. Lângă cortul nostru se ridicase un altul în care se instalaseră niște marinari britanici. Aveau bagaje multe, lăzi, scaune pliante, colaci de parâme, baloturi de pânză și chiar un gramofon și o mașină de cusut Singer. O lumină caldă pâlpâia în felinarele așezate în fața cortului. Mateloții ne-au invitat, camaradereste, să bem o bere împreună. Am conversat de una și de alta, s-au interesat de organizația noastră și de numărul membrilor. Un alt soldat s-a apropiat și ne-a invitat la băutură, în altă parte. Toți au plecat voioși. Noi eram prea osteniți pentru a-i mai urma. Am împrumutat un felinar spre a ne lumina interiorul cât timp ne-am dezbrăcat și ne-am pregătit de culcare. Peste vreo oră, liniștea deplină a campamentului a fost tulburată – în ciuda regulamentului - de revenirea petrecăreților, mult mai voioși decât plecaseră, cântând marșuri și melodii vechi. Dar și ei s-au culcat și au început să sforăie voinicește. Horcăiturile se înteeau și era greu de dormit pentru aceia cu ureche fină.

La ora 5 dimineața un cocoș a început să cânte de mama focului. A ținut-o așa până la ora 7. Nu se mai putea dormi! M-am sculat la primul „cucurigu” și am pornit spre spălător. Era încă întuneric, aerul curat și înviorător. Tabăra dormea. Pânzele de cort vibrau de sforăiturile locatarilor. Mai pâlpâiau focuri șovăielnice ori câte un felinar. Acest aspect pașnic avea să dureze până la 7,30 când a fost sunată deșteptarea. Și nu doar de o singură goarnă, ci de mai multe deodată, din diferite colțuri ale campamentului. Gorniștii se luau la întrecere și dialogau pe note, cu multă măiestrie. Dintr-un cort individual ieșise un zvav francez care scotea note foarte frumoase într-o trompetă lungă, decorată cu ciucuri roșii. Un matroz de lângă noi îi ținea isonul. Imediat tot campamentul s-a pus în mișcare. Toți făceau câte ceva: un

„Les poilus”

poilu se bărbiera cu briciul în fața unei oglinjoare prinsă de stâlpul cortului; câțiva soldați britanici, încălțați în teniși albi, își văcsuiau ghetele; marinarii își aranjau ținuta; un bătrân rezervist neamț căra o căldare cu apă fluierând un marș mobilizator; cazanul bucătăriei de campanie fumea apetisant iar în jurul său trebăluiau niște vlăjgani grași, doar în cămăși, cu bretelele lăsate și cu șorturi dinainte – doar o șapcă ori un *glengarry* scoțian îi desemna a fi bucătari militari. O grupă de infanteriști britanici s-a încolonat și a fost inspectată de un sergent care le-a controlat ținuta și a cercetat modul de întreținere a armamentului. Apoi grupa, având în frunte un soldat minuscul, a format garda drapelului ce a fost înălțat pe catarg în sunetul goarnei, în vreme ce toți militarii imperiului, oriunde s-ar fi aflat și în orice activitate ar fi fost prinși, au luat poziție de drepți și au făcut front spre Union Jack.

După ce ne-am îmbrăcat uniformele am plantat și noi drapelul românesc în fața cortului atrăgând imediat atenția asupra noastră. Încă înainte de a începe programul am fost înconjuțați cu simpatie de ceilalți *re-enactors*. Toți se interesau dacă suntem chiar români ori doar îi întrupăm pe aceștia căci mai mulți participanți luaseră uniformele altor

Soldați
belgieni în ore
de repaus

națiuni decât acelea cărora le aparțineau în realitate: câțiva englezi erau echipați ca ruși, un francez făcea pe căpitanul scoțian, mai mulți belgieni purtau uniforme de A.N.Z.A.C. (*Australian and New Zealand Army Corps*), un american îmbrăcase uniformă belgiană, un englez era *jäger* austriac. Doar nemții, francezii și o parte dintre englezi și belgieni interpretau chiar militari din armatele țării lor. De aceea,

mirarea și curiozitate deveneau cu atât mai mari când îi asiguram că suntem „*genuine Romanians*” și atunci eram asaltați cu întrebări privind uniforma, drapelul, structura armatei și bățiilele la care luase parte țara noastră.

Tabăra germană era așezată separat, într-un desiș. În perfectă ordine prusacă erau aliniate corturile mici, de câte două persoane în jurul unui spațiu central, ca o

Un căpitan scoțian;

Un soldat din trupele Africii de Sud

mică piață, în mijlocul căruia era plantat drapelul imperial; alături era așezată o mitralieră și ardea mornit un foc întreținut de bătrânul rezervist meloman. La un cort era aninat portretul înrămat al kaiserului. Impresiona deosebita atenție pentru detalii. La nici un *re-enactor* nu am văzut vreun ceas modern ci numai ceasuri de buzunar ori adaptarea acestora în niște brățări de piele prinse la încheietura mâinii; miopii ori prezbiții aveau ochelari cu rame de sârmă, prinși cu elastic pe după urechi, ori, cei mai stilați, aveau monoclu; mai mulți militari făceau fotografii cu aparate vechi, cu film lat. Între ei se afla și un jovial reprezentant al presei, Marcel Bieger din Köln, rotofei și asudat, cu o borsalină neagră peste părul creț și dezordonat, cu o cravată strâmbă prinsă sub un guler de curățenie îndoielnică, el lua interviuri, făcea fotografii și cerea informații privind specificul uniformelor și al armamentului fiecărui grup de participanți. Fluent atât în engleză, cât și în franceză – așa cum se cuvenea unui gazetar de la începutul secolului XX – el pregătea un material pentru o revistă germană de specialitate. Un *feldkaplan* în haine negre, cu pălărie la fel și guler alb, umbla, preocupat, cu biblia în mână și acorda asistență spirituală celor ce aveau nevoie de aceasta. În tabără nu lipsea

nimic din obiectele necesare în campanie. La o mică forjă lucra un maistru cu mâinile negre de cărbuni. Altul acționa o tocilă unde ascuțea baionetele camarazilor. Rufe erau întinse la uscat, în spatele corturilor, pe o frânghie: între cămăși, ciorapi și maieuri era și o pereche de ismene petecite de mai multe ori. Pe un stâlp erau ținute indicatoare pentru diverse puncte de interes: *Verbandplatz* (ambulanță); *Wache* (gardă); *Latrine*; *Front-Bordell*. Când nu se aflau în servicii, soldații se relaxau citind, fumând din pipe de porțelan, jucând cărți, făcând repetiții de cor sau conversând în fața unei cești cu *ersatz* de cafea împreună cu rudele venite să-i viziteze. Ținutele se schimbau în funcție de situație: pentru instrucție și lupta în tranșee îmbrăcau uniforma în nuanța *feldgrau*, casca de tip *pickelhaube* acoperită cu husa de pânză purtată în primii ani de război ori casca de oțel dintr-a doua parte și cizmele cu carâmb scurt și larg; în timpul liber își puneau pe cap boneta moale (*mutze*) și-și scoteau tunica pentru a rămâne doar în cămașă ori luau o tunică albă, de cazarmă; în primele ore ale dimineții, când mergeau la spălător, doar în pantalonii susținuți cu bretelele trecute peste maieul de nuanță indecisă, *les boches* încălțau fie saboți fie niște papuci cu talpă de lemn și baretă de piele peste picior.

sus -
Colonelul
Adrian-Silvan
Ionescu și
Jacques
Nieling din
cavaleria
australiană
(ANZAC)

jos - Un
soldat german
citind un anunț

S-a servit micul dejun de campanie. Fiecare participant trecea prin fața unei mese unde un gradat îi stampila una dintre cartelele de pe spatele broșurii și apoi își

primea porția. Mâncarea consta dintr-o felie mare dar subțire de pâine de secară cu cașcaval și o altă cu gem; ceaiul ori cafeaua erau la discreție așa că prin tabără vedeai la tot pasul militari cu ceștile de tablă în mână, sorbind cu nesaț din lichidul dulceag și închis la culoare. În afara rației generale, nemții aveau propriul lor cazan în care fierbea surogatul de cafea pentru întreaga lor trupă, destul de numeroasă.

După ce toată lumea a mâncat, șefii fiecărui grup au fost invitați de organizatori, spre instruire, lângă cortul cu Crucea Roșie. Masivul Kristof Blicke și suplul Jacques Nieling în uniformele lor australiene, au expus, cu volubilitate și în detaliu, programul ce era doar succint prezentat în broșură. S-a ordonat încolonarea și s-a pornit în marș. În frunte

Colonelul
Adrian-Silvan
Ionescu, Kees
van Sluyter,
locotenentul
Horia Vladimir
Șerbănescu

se afla un tânăr belgian, foarte durduliu, îmbrăcat scoțian, ce interpreta „Scotland the Brave” la cimpoi; urma un mic toboșar și o mitralieră Maxim montată pe un cărucior tras de doi câini, după care se înșirau trupele fiecărei țări. După belgieni și britanici veneau nemții, cei mai numeroși, apoi unicul vânător de munte austriac și noi, românii – comandantul grupului era urmat de locotenentul Horia Vladimir Șerbănescu care ducea steagul străjuit de sergentul sanitar Vladimir Demetrescu și de pușcașul Mihnea Șerbănescu – urmați de ruși și de alți belgieni. S-a trecut prin parc, pe lângă un heleșteu și, părăsind incinta muzeului, s-a ajuns pe strada principală a localității (Ieperstraat) și ne-am întors iar în tabără. Traseul nu a fost mai lung de circa 1,50 km. Soldații germani mergeau cu pași mici fără a urma bătaia tobei, fapt ce ne încurca foarte tare pe noi, obișnuiți cu pasul mai alert. *Jägerul* din fața mea nu reușea să țină cadența și, în plus, risca să mă înțepe la fiecare mișcare cu lungul său *alpenstock* ce-l purta, neglijent, în mână.

După ce am ajuns în tabără s-au rupt rândurile și fiecare a fost liber, o vreme, să facă ce voia. Un rus se apucase să

cânte la balalaică ascultat, cu expresii pline de nostalgie, de ceilalți camarazi, ce-și aprinseseră o țigaretă și amestecau cărțile de joc. Nu departe, un belgian cânta la muzicuță. Niște cavaleriști australieni se trântiseră pe iarbă, cu capul sprijinit pe șei și trăgeau un pui de somn. În corturi mai erau și alții care dormeau, fie pe paturi de campanie, fie pe paie, cu fața acoperită de cască.

Din jumătate în jumătate de oră se făceau prezentări ale trupelor beligerante. Erau aleși militarii cei mai reprezentativi pentru arma și țara respectivă – câte trei – patru pentru fiecare națiune – și, încolonați, intrau într-un spațiu îngrădit. Kristof Blicke invita fiecare grup să facă un pas înainte și dădea explicații privind uniforma, semnele distinctiv de grad, insigne, echipamentul, armamentul și bătăliile la care au luat parte unitățile reprezentate. Publicul aflat de cealaltă parte a gardului asculta cu mare atenție și răsplătea cu aplauze fiecare grup. Aceste prezentări se succedau cu demonstrații de instrucție și de mânuire a armamentului personal, a metodelor de luptă corp la corp ori de la distanță, individual ori în grup, a folosirii măștii de gaze, etc.

Doar anumiți militari participau de fiecare dată la aceste numere de atracție. Alții formau partea sedentară și nu părăseau tabăra ori cortul unde se aflau armamentul greu și efectele personale. Vizitatorii primeau explicații competente de la ei privind administrarea campamentului, serviciul interior, corvezile, etc. Erau date informații și despre funcționarea mitralierei ori despre micul și marele echipament expuse în cort. Unul dintre matrozii vecini nu s-a mișcat întreaga dimineață de la mașina sa de cusut unde a tras tighele la cămăși, la maieuri ori la prelate și fanioane, în timp ce un altul schimba plăcile de gramfon cu muzică de dans ori cu marșuri din epoca războiului. Bătrânul rezervist neamț a păzit cazanul său, în care învârtea, din când în când, cu o lingură de lemn iar bucătarii au curățat cartofi și ceapă pentru iahnia servită la prânz. Toți aceștia erau doar parțial echipați: cizme sau bocanci, pantaloni de uniformă și bonetă, cămașă civilă, albă sau în dungi, fără guler, și câte un mare șorț în față. Dacă nemții aveau un gazetar, gazdele afliaseră un fotograf oficial ce străbătea tabăra, îmbrăcat în uniformă britanică, kaki și cu o cască

colonială pe cap, ce lua imagini peste tot, cu o cameră veche.

Am constatat că eu eram militarul cel mai înalt în grad din întreaga tabără. Mai erau doar doi ofițeri, căpitanul scoțian (francez!) deja menționat și un locotenent britanic.

Pe un tăpșan fuseseră săpate două tranșee paralele pe care le ocupau opozații. Într-unul erau constant nemți, pe când în celălalt se succedau ruși, britanici sau francezi. Nu era folosită muniție de manevră decât din când în când și doar pentru puști nu și pentru mitraliere. Așa că, pentru a sugera răpăitul mitralierei, soldații își plimbau mânerul baionetei ori vreo bucată de lemn pe tabla ondulată ce susținea parapetul și, în loc de gloanțe, aruncau lopeți de pământ în tranșeea adversă. Câte un brav *boche* se târa pe brânci, pe sub sârma ghimpată și printre găurile de obuze, spre marginea parapetului inamic și azvârlea o grenadă, scoțând un „buuuuuuuuum” victorios. Dar cei cărora le fusese destinată prindeau grenadă și o aruncau înapoi, cu același „buuuuuuuuum”. Acest ping-pong între tranșee dura până ce unul dintre organizatori venea și anunța că numărul

Tranșee
germane

Tranșee
britanice

s-a terminat și beligeranții trebuiau să părăsească pozițiile. Cu tristețe, înversunații luptători de mai înainte își adunau efectele și se întorceau în tabără.

Pentru a evita balustrada ce despărțea tranșeea de public și spre a mă apropia în vederea obținerii unor mai bune unghiuri de fotografiere, m-am strecurat printr-un gard viu și am ajuns foarte aproape de retranșament. În desiş am dat peste

cocoşul care mă trezise în zori cu glasul său puternic. Am aflat ulterior că era mascota nemților. De altfel, mă aflam exact în sectorul lor. Chiar atunci era reînscenată o luptă din primul an de război. Iar adversarii fraternizaseră, la fel ca la Crăciunul lui 1914: nemții îi invitaseră pe francezi în tranșeea lor și ciocneau prietenește gamelele umplute cu băutură. O voioșie generală stăpânea

adunarea. Deodată unul dintre ei mă observă: „He! Voila l'officier roumain!”, apoi către mine „Est ce que vous bouvez du vin rouge? Alors, venez!” Sunt înconjurat cu simpatie. Mă prezintă: „Je suis le Colonel Silvan Ionescu, commandant du 6eme Regiment de Dorobantzes de l'Armée Roumaine.” Mi se întind mâini cam murdare de pământ și de unsoarea de pe arme dar calde, prietenești. Îmi este oferită o ceașcă de tablă cu vin și ciocnesc cu doi simpatici *poilus* în uniforme lor *bleu horizon*. Dar, deodată, roata războiului se schimbă și, de unde până atunci „gazdele” se arătasera atât de amabile, un *Feldwebel* proclamă, într-o franceză impecabilă, „Vous êtes notre prisonniers!” și ne împing într-un ungher al tranșeei în vreme cei ei urcă pe parapet și încep să tragă, cu muniție de manevră, spre poziția opusă. Cei doi francezi încep să strige la camarazii lor: „Marcel! André! Sauvez nous!” Se declanșează o fusiladă teribilă peste capetele noastre. Până când Kristof Blicke își face apariția lângă gard și oprește lupta pentru că expirase termenul rezervat acestei confruntări. Francezii din tranșeea vecină se supun, corecți, ordinului: își strâng lucrurile și pleacă. Atunci nemții, înfierbântați de luptă, decid să ia cu asalt poziția inamică rămasă fără apărare și, fixând baionetele la arme, ies din adăpost și se aruncă asupra ei cu strigăte de ură. Noi, prizonierii, rămăsesem pe loc. Atunci observ că nemții lăsaseră mitraliera în baterie și strig la cei doi *poilus*: „Hola, mes amis! Prennez la mitrailleuse! Ils sont à nous!” Cei doi se reped la mitralieră și încep să „tragă” imitând sunetul din gură. Nemții rămân năuciiți de întorsătura lucrurilor și se recunosc înfrânți. Eu strig: „Vive la France! Vive la Roumanie! Vive les Alliés!” Apoi, hohotind de răs și bătându-ne, amical, pe umăr, părăsim cu toții tranșeea și ne întorcem în tabără.

După atâtea emoții și pericole, o oră de odihnă era binemeritată. M-am trântit pe culcușul destul de moale, de paie și am adormit imediat. Zumzetul taberei în plină activitate era ca un blând cântec de leagăn. Pe la orele 17 m-a trezit un sunet de goarnă și am crezut că este dat semnalul de adunare. Dar nu era decât zuavul

singuratic care făcea repetiții. Oricum era timpul să mă scol pentru că eram mereu vizitați de curioșii care, incitați de vestea că în tabără se aflau și niște români, veneau să admire drapelul, ridicau pânza cortului pentru a privi înăuntru și ne puneau tot felul de întrebări. Pentru că fiul său, soldatul Mihnea, se rănise la picior cu baioneta în timp ce, de dimineață, se grăbise să planteze steagul, locotenentul Șerbănescu a decis să plece la Bruxelles pentru îngrijiri adecvate ce, în campament, cu modestele mijloace sanitare aflate la dispoziție, nu puteau fi acordate. Așa că am petrecut seara doar în compania sergentului sanitar Demetrescu. Am mers să bem o bere la restaurantul din preajmă, unde se adunaseră majoritatea militarilor din tabără, înfrățindu-se într-o generală bună dispoziție. Am făcut multe prietenii atât între aliați, cât și între inamici. Apoi ne-am mutat sub marele cort rezervat recepțiilor ce era plasat pe o peluză în fața muzeului. Acolo avusese loc un bal popular care, deși se terminase, chefii mai puteau găsi bere din belșug și companie agreabilă. Conversații deosebit de interesante s-au legat cu câțiva *boches* simpatici pentru care gazetarul Bieger slujea de tălmăci când aceștia nu-și mai găseau cuvintele potrivite în engleză, ori limba li se împleticea în gură. Cu greu ne-am hotărât să ne despărțim, pe la miezul nopții, pentru a merge la culcare.

A doua zi s-a sunat scularea la ora 5 pentru că, în zori, era programat un marș până la cimitirul eroilor de la Tyne Cot unde își dormeau somnul etern toți cei căzuți în luptele de aici. Micul dejun s-a servit mai târziu, la 8. Imediat după aceea a fost organizat un târg de antichități militare care i-a atras pe toți. Americanul îmbrăcat în uniformă belgiană era producător și comerciant de efecte militare germane din perioada Marelui Război. Pe o pătură avea întinse centuri, tocure de pistol, bonete, moletiere, dragoni de sabie sau de baionetă, însemne de grad, ploști, câni de tablă, tacâmuri de campanie, etc., toate executate cu impecabilă acuratețe, în conformitate cu regulamentele în vigoare atunci. Erau aplicate chiar și stampilele producătorilor inițiali și anii fabricației. Târgul a avut mare succes și toată lumea a

găsit câte ceva nou cu care să-și completeze ținuta. Dar a fost întrerupt de o ploaie torențială. Trebuia, probabil, să fie exact ca în 1917 când, din cauza ploilor abundente, câmpul de bătălie se transformase într-o întinsă și periculoasă mlaștină unde s-au împotmolit multe tunuri, vehicule grele și destui combatanți și-au găsit sfârșitul, înecați în noroi.

La ora 10 au început să bată clopotele la biserica din preajmă în memoria celor ce s-au jertfit. Dângătul era trist și măreț în același timp. Toți cei uniformați au stat nemișcați cât timp s-au auzit sunetele de bronz. Apoi, la 11, în cerdacul muzeului, a avut loc o slujbă de pomenire a eroilor ținută, în limba flamandă, de un prelat protestant. În jurul său se aflau reprezentanți ai tuturor forțelor beligerante care, după încheierea ceremoniei religioase, au citit, fiecare în limba sa (engleză, franceză, germană, flamandă), câte o poezie din epocă. Din când în când survenea un interludiu, interpretat la armoniu ori vocal. Apoi a început iar să bată clopotul și s-a ținut un minut de reculegere, toți cei prezenți descoperindu-se. A fost un moment foarte solemn și impresionant. Ochii multora erau scăldați în lacrimi. În final, toate glasurile, vibrând de emoție, s-au unit în intonarea imnului *Amazing Grace*.

S-au mai făcut câteva demonstrații de instrucție și prezentări ale trupelor. Deși publicul era mai numeros decât ieri, totuși mulți dintre participanți începuseră să-și strângă lucrurile și să plece, mai ales cei veniți din străinătate. Dispăruseră mai multe corturi iar drapelele nu mai erau arborate. Prânzul a fost sărăcăcios: o felie de pâine de secară cu cașcaval, niște pilaf cu dulceață deasupra și un feliuț de măr (cam 1/8 din fruct!). Mă întreb dacă și cu 90 de ani în urmă meniul era la fel de modest și lipsit de calorii!

Ne-am luat rămas bun de la îndatoritoarele gazde, ne-am dezechipat și am plecat cu regretul în suflet că această campanie a durat doar 48 de ore. A lăsat însă impresii atât de puternice și ne-a adus noi prietenii. Dar, de acum înainte, camarazii români ce au participat la eveniment, își vor adăuga, cu mândrie, bareta *Passchendaele*, pe panglica medaliei *Tradiție Militară* a Asociației 6 Dorobanți.

După o asemenea vizită la **Muzeul Memorial Passchendaele 1917** din Zonnebeke oricine are șansa de a înțelege mult mai bine, de la nivelul combatantului de rând, cum s-a purtat Războiul cel Mare pe Frontul de Vest.

* *Fotografii de dr. Adrian-Silvan Ionescu*